

**Cserehát '09 Konferencia
Edelény, 2009.november 5-6.**

Az 1989-ben megalakult Cserehádi Településszövetség 2009.november 5-6-án egy tudományos tanácskozás tartásával ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját. Az Intéző Bizottság ezzel az eseménnyel kívánta feleleveníteni, ill. folytatni az 1990-ben a Cserehát '90 Konferenciával elindított hagyományt, miszerint minden második évben a Cserehátra hívták, várták az aprófalvak sorsával, ezen belül a Csereháttal, a kistérségi fejlesztéssel foglalkozó kutatókat, gyakorlati szakembereket.

Az Edelényben megrendezett tanácskozást *Csomós József református püspök*, a Településszövetség alapító elnöke nyitotta meg.

Az előadások sorát – az ünnepre való tekintettel – a *Cserehádi Településszövetség 20 évét elemző előadás* indította. A *Dr.G.Fekete Éva* által a Szövetség alapítójaként, közel 20 évig elnökhelyetteseként, ma tiszteletbeli intéző bizottsági tagjaként, de egyben a helyi fejlesztéssel foglalkozó kutatóként megtartott összefoglaló a Cserehádi Településszövetség példáján az egész magyarországi kistérségi fejlesztésről adott kor-, vagy inkább kórképet. A Településszövetség fejlődési korszakainak bemutatása során felvázolta a helyi fejlesztés lehetőségeit alakító folyamatokat, a kistérségi kezdeményezések és a területpolitika viszonyának formálódását. A Szövetség hosszabb távon is betölthető és betöltendő feladatait (1) az aprófalvas és LHH-s érdekek megjelenítésében és képviselésében, (2) Szövetség által érintett három statisztikai kistérség közötti stratégiai tervezés koordinálásában, nagytérségi programok kezdeményezésében, (3) térségi közösségi vállalkozások (Kézműves Műhely Hálózat, a CSER-KÉK Hálózat, História-völgy) működtetésében, valamint (4) az innovációk terjesztését elősegítő képzések, tanulmányutak és konferenciák szervezésében jelölte meg.

Dr. Beluszky Pál geográfus előadása az aprófalvak településrendszeren belüli helyzetének változásait vázolta fel. Megállapította, hogy az aprófalvak leépülése több évszázados folyamat. A modernizáció törvényszerűen hozta magával a területi koncentrációt, megszüntette az aprófalvakat eltető gazdasági és társadalmi struktúrákat. Ugyanakkor ma is vannak olyan kistérségek, ahol az aprófalvas településforma nem jár együtt területi elmaradottsággal. Az aprófalvak között is vannak életképesek. Az elmaradottság ma már inkább a regionális fejlettség és nem a településnagyság függvénye. Az előadó véleménye szerint a problémákkal küzdő aprófalvak ügye inkább szociálpolitikai, mint településpolitikai kérdés.

Dr. Fehér Alajos agrárközgazdász az aprófalvak kapcsán a helyi gazdaság fontosságát hangsúlyozta. A bemutatott helyi gazdasági modell a rendszerben való gondolkodásra, a részek közötti harmónia, a több lábon állás és a munkamegosztás szükségességére hívta fel a figyelmet. Véleménye szerint a *multifunkciós mezőgazdasági modell* és az azt támogató agrárpolitika érvényesülése komoly kihívást és egyben kitorési lehetőséget jelentenek a cserehádi aprófalvakban is. Ám a folyamat nagyon az elején tart, településenként, birtok kategóriánként differenciált és a helyi gazdaságok mai állapota akadályozza a továbblépést. Azt is látnunk kell, hogy helyi gazdaság és társadalom képességeit figyelmen kívül hagyó külső beavatkozások alacsony hatásfokúak, valamint a helyi piacok, új termelői és fogyasztói kapcsolatok nélkül nem képzelhető el komolyabb áttörés.

Dr. Ladányi János szociológus a gettósodó aprófalvak problémáira hívta fel a figyelmet. Rámutatott, hogy a területi hátrányok és a gettósodás között ok-okozati összefüggés mutatható ki, miszerint a területi lemaradás következtében keletkező népességvákuumban jelennek meg a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok, döntően romák. A végeken fekvő elcigányosodó aprófalvokról a felsőbb szinteken irreális kép alakult ki, jellemző a helyi problémák meg nem értése. Szociálpolitikai támogatás helyett valós esélyteremtésre lenne szükség. A kistelepüléseken élő cigányoknak is esélyt kellene adni arra, hogy ellássák magukat, családjukat. Külföldön (pl. Dániában, Belgiumban) léteznek jó példák a megoldásra, melyekből tanulni lehetne.

Dr. Mészáros Miklós közigazgatási jogász az aprófalvak igazgatásának problémáit foglalta össze. Előljárójában leszögezte, hogy az aprófalvak esetében szerencsésebb településigazgatási és nem közigazgatási kérdésekről beszélni, ezzel is hangsúlyozva a közösségek helyi ügyeinek szervezése, az öngazgatás fontosságát. A településigazgatásnak az emberekről kell szólnia. A valós igények kielégítését kell szerveznie úgy, hogy közben igényt is teremtsen, növelje az önmagunkkal, településünkkel kapcsolatos igényességet. Az egyik legkritikusabb feladat a lakossági – helyi hivatali – közhivatali érdekek összhangjának megteremtése. Ehhez, illetve a hatékony településigazgatáshoz szükséges a jól működő igazgatási középszint és a közigazgatásban a különböző településtípusok differenciált kezelése. A felülről szervezett eljárás sok tekintetben sikerrel működött. Az alulról szerveződött kistérségek még nem tudják teljes körűen betölteni az alsó középszinttől elvárt funkciókat.

Dr. Gyulai Iván ökológus az aprófalvak és a fenntarthatóság kérdéseit boncolgatta. Abszolút logikus gondolamenetben vezette le, hogy hogyan lesz a gazdasági növekedésből – az aprófalvakat nagy eséllyel sújtó – szegénység, abból roma kérdés, abból nemzeti sorskérdés. Ahhoz, hogy valóban közelítsünk a fenntarthatóság felé, a társadalom értékrendszerében és erkölcsében kell hathatós változásoknak bekövetkezniük. Az anyagi jólétet előtérbe helyező modernizációban szükségszerű a vidék, azon belül az aprófalvak leromlása, az ún. roncs társadalmak kialakulása, ami önmagát erősítő lefelé futó spirálban vezeti a kistelepüléseket a teljes ellehetetlenüléshez. A vidéki térségekben a vidékfejlesztés jelenlegi rendszere és az agrobiznisz látható működése a válságot tovább mélyíti. Így például a fejlesztés nem a problémák rendszerére, hanem néhány részproblémára irányul, a források csak tűzoltásra elegendők, az önmeghatározó-képességét elveszített helyi roncs társadalom kiszolgáltatott a külső akaratnak és a kapott források visszatérülnek a nagy piacok irányába, helyben a fenntartási gondok maradnak. Az agrártámogatások szintén kedvezőtlenül hatnak a helyi gazdaságra.

A mezőgazdasági árú termelésének és értékesítésének lánc feldarabolódott, s kikerült a vidéki ember ellenőrzése alól. Az agrobizniszre rátelepült a pénz (hitelintézmények). A földművelésből élők minden irányba kiszolgáltatottak lettek, hasznukat felélik az agrobiznisz szereplői. A földművelő nélkülözhetetlen láncszeme az agrobiznisznek, ezért támogatják, de a kapott támogatást az agrobiznisz egyéb szereplői élik fel. A globális folyamatok kedvezőtlen hatásai elleni védekezés feltételeként a helyi emberek tudatosságát, a helyi emberek összefogását, a valódi önrendelkezést jelölte meg. Míg a védekezés lehetséges formái közül a helyi piac újjáépítését, az integrátorok és szövetkezők létrehozását, a termelői-fogyasztói körök működtetését, a LETS rendszert, vagy helyi pénzhelyettesítők bevezetését emelte ki.

Dr. G. Fekete Éva geográfus a konferencia első napját záró előadásában az aprófalvakban csodafegyvernek tekintett turizmus aprófalvakra jellemző kérdéseivel foglalkozott. Kiemelte, hogy az aprófalvakban megjeleníthető turizmus nem egyenlő a falusi turizmussal. Az aprófalvak turizmusa jelenleg három különböző irányban fejlődik. Vannak üdülőfalvak, ahol a kereskedelmi tevékenység alig jellemző, vannak falusi vendégfogadásból megélni próbáló kistelepülések és vannak egy-egy nagyobb turisztikai vállalkozást, pl. kastélyszállót, lovas tanyát befogadó aprófalvak. A három különböző irány másként érinti a helyi gazdaságot és

társadalmat. Tisztában kell lenni a várható előnyökkel és konfliktusforrásokkal. Fejlesztésük is más-más módszert és eszközöket igényel.

A konferencia másnap az előző napi előadások megvitatásával, az aprófalvak fejlesztői számára levonható tanulságok levonásával indult, majd néhány jó példa bemutatásával folytatódott. Így a zalai *ZALa-kar Térségi Társulás* (Guitprechné Molnár Erzsébet) „*Hazatérés*” projektjével, a rozsnyói *Gömöri Ifjúsági Társulás* (Kmotrik Péter) „*Serpa*” projektjével, a *Csereháti Településszövetség* (Dr.G.Fekete Éva) „*História-völgy*” projektjével és Dr.Rónay Dezső előadásában a *Rakaca Térségfejlesztési Projekttel* ismerkedhettek meg a résztvevők. A projektek bemutatása utáni élénk vita során nyilvánvaló vált, hogy az előző napi elméleti előadások és a másnapi projektbemutatók jól kiegészítették egymást. Az elhangzott információk alkalmasak voltak arra, hogy tovább vigyék az aprófalvakról való gondolkodást és rámutassanak a megoldás útjaira is. Ez utóbbiakban a helyi adottságokra épülő helyi / kistérségi gazdaság, azon belül az alternatív gazdasági megoldások, a helyi igazgatás, a fiatalok letelepedése, az esélyteremtő társadalom- és gazdaságpolitika, a hatékony külső és belső kommunikáció meghatározó szerepet játszanak.